

polja

Juni – Juli '85.
broj 316-317

biblioteka »polja« — sveska br. 4

»savremena američka priča«

uredio Đorđe Pisarev

savremena američka priča: raskršće

david albahari

Ako su šezdesete i prva polovina sedamdesetih godina u američkoj knjižnosti obeležene grozničavom potragom za novim pripovedačkim formama, onda kraj sedamdesetih i početak osamdesetih protiču u znaku obnove tradicionalnih, realističkih načina pripovedanja. Šta se desilo? Eksperimenitu su proistekli iz uverenja da je književnost dosegla svoje krajnje granice i da, ukoliko želi dalje da se razvija, mora da se pozabavi sama sobom (kao što su to mnogo ranije učinili slikarstvo i muzika). Iz te polazne tačke razvija se proza tzv. metaprozaista, među kojima najznačajnije uloge igraju Džon Bart, Donald Bartelemi i Robert Kuver, ali i proza onih autora koji traju za novim mogućnostima izražavanja, kao što su Grejs Pejli, Gaj Devenport, Lenard Majkls i mnogi drugi. Nasuprot njima, s podjednakom upornošću, stvaraju tradicionalno orijentisani autori, oni koji – kako su kritičari primetili – veruju u postojanje objektivne stvarnosti i nastoje da je prikažu pomoću oprobanog obrasca: »uverljivi likovi u verovatnim situacijama«. Eto razloga zbog kojeg je eksperimentalna proza morala da privuče pažnju krajem šezdesetih: naime, upravo tada je postojanost američke stvarnosti dovedena u ozbiljno pitanje. Rat u Vijetnamu, mirovni pokret i pokret za građanska prava, psihodelična revolucija svesti, upotreba marijuane, hipi i rok kultura – sve je to doprinioslo neuverljivosti tradicije i uverljivosti eksperimenta. Avaj, krajem sedamdesetih sve je to zaboravljeno. Nova svest u Americi otvorila se i ponovo zatvorila za nešto više od jednog desetljeća. Naravno, treba imati na umu da deset godina u Americi traju gotovo koliko jedan naš vek, ali promena je ipak bila teško prihvativljiva. Ekonomska stabilnost povratila je veru u svakodnevnu stvarnost, a svet mašte (osim u kliširanim strip-verzijama) potisnula u budžak.

Ponovo okretanje realizmu nije, na svu sreću, donelo već oveštale pripovedačke oblike. »Prijava režizam«, kako najčešće nazivaju trenutno dominantni struj u američkoj prozi, očigledno je nešto naučio i od prethodne generacije eksperimentatora. Stvarnost junaka (antijunaka) iz dela »prijava realista« jeste prepoznatljivo stvarna, ali njihovo odbijanje da je vide i prime užasava nas i zastrašuje. Američki pisci nove proze iz šezdesetih godina obožavali su paranoju, osećaj povezanosti i zavere, ali junaci današnjih realista opstaju u svetu koji je (kako je rekao Tomas Pinčon) najgori od svih sve-

tova, u kojem ništa nije povezano ni sa čim. Stvarnost je za njih istinita, ali zato su oni sami privid.

Ovim sam skrenuo pažnju samo na neke tokove u savremenoj američkoj priči. Tradicionalno pripovedanje postoji u još mnogo raznovrsnih oblika, od hiperproduktivne Džojs Kerol Outs (1938), koja se, opsednuta nasiljem, menja kao kameleon, do uglađenog Džona Apdaja (1932), koji dostiže vrhunac u pričama o bračnim parovima i jevrejskom piscu Beku. Kao što i eksperimentalno pripovedanje beleži raspon od prihvativljivih modela »metaprozaista« do složenih traganja nekih članova grupe »Fiction Collective« (Sakenik, Mejdžor, Federman).

Ovaj izbor američke kratke priče veoma je ličan (a koji nije, glupane? – kaže metaprozaista u meni). Odabroao sam šest autora koji, po mom dužnom uverenju, neprekidno pomeraju granice tamošnje kratke priče (poslednjih petnaestak godina), bez obzira na to kojem smeru pripadaju. Ako ih nešto spaja, onda je to izrazita neujednačenost njihovih priča, koja potiče (nadam se) upravo iz njihovih nastojanja da nastave da razvijaju kratke pripovedačke forme.

Donald Bartelemi je i dalje najveći mag američke proze, nepredvidljiv i sposoban da od svega napravi priču; fragmentarnost je njegovo najjače oružje. Lenard Majkls uspešno meša razne pripovedačke postupke, a i pri tom razvija jedan od oštočitijih modela američke proze – jevrejsku priču. Rasel Edson stvara novi oblik sažetog teksta, apsurdne kratke priče koja gotovo da nema preteča (ovde mi Borhes preti prstom!). Stiven Dilson je, bar iz mog ugla, pisac u senici; sposoban da iznenadi, ali i da razočara, on svoju urbanu prozu gradi na ritmu kratkih, iseckanih rečenica u jarko vizuelnom sadašnjem vremenu. Rejmond Karver, najistaknutiji predstavnik »prijavog realizma«, pokazuje virtuozno umeće sažimanja, i slika Ameriku kao skup nepomirljivih usamlijenika. Džejn En Filips se ponajviše odlikuje umećem stvaranja atmosfere malih mesta i veštim baratanjem elementima rok-kulture. Na jednom mestu, zajedno, ovih šest autora predstavljaju trenutak savremene američke kratke priče, raskršće sedamdesetih i osamdesetih, zbir modela manje poznatih kod nas. Njihovi uticaji se prepliću i možda upravo sada (uz mnoge druge, naravno) daju podsticaj novim oblicima kratke priče u SAD. Držim im palčeve i kucam ovo samo kažprstima.

DONALD BARTELMI (Donald Barthelme) rođen je 1931. godine, živi u Njujorku. Jedan od najistaknutijih predstavnika nove američke proze. Objavio je do sada osam knjiga priča i dva romana. Izabrane priče, pod naslovom **ŠEZDESET PRIČA** (1982), potvrdile su ga kao neumornog tragaoca za novim pripovedačkim formama. Fragmentaran oblik pripovedanja, međutim, ostaje kao njegova prepoznatljiva odluka. Poslednju zbirku priča, **OBNOĆ DO MNOGIH DALEKIH GRADÓVA**, objavio je 1983. godine.

LENARD MAJKLS (Leonard Michaels) rođen je 1933. godine. Autor je dve zbirke priča i romana **MUŠKI KLUB**. Njegova druga zbirka, **SPASAO BIH IH DA SAM MO-GAO** (1975), donela je plodno ukrtanje između sadržajnih obrazaca tzv. jevrejske proze i formalnih oblika nove američke pripovetke. Iako je jedan od najmaštovitijih savremenih američkih pisaca, Majkls je sve vreme ostao u drugom planu interesovanja kritike.

car

donald bartelmi

Svakog jutra Car meri dokumente koje mu donose, svake večeri ponovo ih meri; neće prestati s radom sve dok mu odredena težina ne prode kroz ruke; broj šest je proglašio glavnim brojem svoje vladavine, crno glavnom bojom; žuri iz palate u palatu dugim podzemnim hodnicima, ne obraća pažnju na velelepne zidine slike, zvona, bubenjeve, prekrasne gospe; koliko još odgovornih zvaničnika podavati dok njegova volja ne postane apsolutna?

Svake noći Car spava u drugoj palati da bi zavarao ubice; od dve stotine i sedamdeset palata neke su mu prijatne, neke nisu; tri crva koja izazivaju bolest, starost i smrt tek treba da ga pronađu; među njegovim poklonima ovog jutra nalaze se zasenjujuća pozačena bronzana posuda za vino, dar zahvalnih stanovnika Peiha, i raskošan komplet od devet bronzanih zvona, tako naštimovali da tvore celu tonsku lešticu, dar smernih građana Jičanga; Car donosi odluku da svim zvaničnicima u tim mestima budu unapređeni za jedan red, a da se oski bunar u Peihu dobije titulu Ministra petog reda...

Prvi Car je naredio da se narod njegovog carstva nazove Crnoglavi narod; u okeanu postoje tri čarobna ostrva, Penglaj, Fangčing i Ingčou, na kojima žive besmrtnici, i on je poslao učenjaka Ši Fua, zajedno s nekoliko hiljada dečaka i devojčica, da ih pronađe; diktira zabelešku koja započinje rečima »Car uvažava...«; čuveni ubica Čing Kuo nabavio je za sto zlatnika bronzanu božez za koji se priča da je najoštrij u celom carstvu.

Seširi su šest inča široki, kojice šest stopa široke, Carevina podeđena na trideset i šest provincija; na jezike ministara od šestog do prvog reda stavlja se, prilikom pogreba, cvrčak od žada; dok Car žuri kroz hodnike, opsedaju ga supruge, kojih ima toliko da on više ne pokušava da im pamti imena, već se svakoj obraća sa »Ženol!« i beži od njihovih zamorenih savršenih oblika; šalje vojske tamo-amo kao što drugi šalju glasnike; treba provjeriti model cele Kine koji je naruciо, odobriti reke od žive i gradove zelene boje; ali daš da se zanatlje podave zbog lošeg rada, ostaju njihove porodice, koje su uvek velike i koje šapuću protiv tebe na trgovima i u krčmama...

Car Čin Ši Huang Di naredio je da se duž četiri strane njegovog groba, u vojničkoj formaciji, shranji šest hiljada živilih strelaca, kopljaniča, vozača bojnih kočija i muzičara, kao i dve hiljade konja; odgovorni zvaničnici pokušavaju da ga urazume, tvrdeći da će to razjasniti narod protiv njega; ali njegov grob mora da brani tačno šest hiljada strelaca, kopljaniča, vozača bojnih kočija i muzičara, da ne bi doživođeno sudbinu drugih grobova u drugim vremenskim; feudalni vlastelin iz Čijenčanga pogrešno je zauzeo teritoriju u tom području, pa se odmah pozvao davitelji; generale na granici treba redovno i dobro plašiti, da ne bi pobrkali prema kome su se obavezali...

Među njegovim darovima jutros se nalaze dva tigra od belog žada, u prirodnoj veličini, delo umetnika Lijea Jia, i sam Car uzima četkicu u ruku da bi im tamnim lakom nacrtao oči; odgovorni zvaničnici su predložili da se za odbranu groba zakopa šest hiljada vojnika od terakote i dve hiljade konja od tērakote; Car u svom besu naređuje da tri hiljade zatvorenika poseku sva stabla na planini Sjang, da je

ostave golu, pustu, da bi odgovorni zvaničnici shvatili šta je sve moguće; Car zapoveda dvorskim pescnicima da pišu pesme o besmrtnicima, čistim bijčima i plemenitim duhovima koji svojim radom menjaju noć u dan, i onda traži da mu se te pesme pevaju; svi znaju da se smrtnе kazne ne smeju izvršavati u proleće, čak i deca, ali u izvesnim slučajevima...

Veštrom i preprednom ubici Čingu Kuou odsecaju glavu, a njegov trajlav pokušaj upisuje se u analu; Car žuri kroz hodnike svojih mnogobrojnih palata i prima peticije koje gura u rukave svog kimona; sedamdeset hiljada zatvorenika radi na izgradnji njegovog groba, koji je započet u njegovoj trinaestoj godini, a sada meri 2173 metara sa severa na jug u 974 metara sa istoka na zapad; na tavanički središnji prostorije nalazi se nebo na kojem strašno veliki biseri predstavljaju zvezde, sazvežđa; Car Čin Ši Huang Di zastaje, piye toplo vino i razmišlja da li je u njegovom grobu obezbeđeno dovoljno stolica za svete žene, generala i odgovornih zvaničnika koji će biti pokopani s njim; učenjak Ši Fu i momci i devojke koji su se iskricali s njim, nisu ništa javili, sigurno su ih požderala čudovišta...

Za hiljadu pikula žita običan građanin može себi da kupi plemićku titulu, što je skandal; Car je dao da se građevinskom kamenu koji je bio prevelik da bi prošao kroz Kirinsku kapiju udari šezdeset šiba, i da se tako kazni; postoji jedna žena koja ga uzbuduje, gospa Jao (s dugačkim ozlijkom na desnoj nozi), ali gotovo je nemoguće pronaći put nadz do paviljona u kojem ona prebiva; jedan bogohulnik opisao ga je kao psa, kokošku i zmiju, i on uživa u prikazanom siromaštu duha; daće da se po planini Sjang posade četvrtasti stubovi, da bi izvesni zvaničnici bolje razumeli carsku volju...

Ne. On će dozvoliti da pokopaju šest hiljada gline-nih vojnika i, uz njih, jednog pravog, princa, svoju tajnu sreću; vlastitim rukama pripremiće za tog princa napitak koji će ga nežno uspavati, oh ta roditeljska sreća; šaputače u prinčevu uvo, pre nego što mu da otrov, šaputače ceo život tajni, ta po-

marna sreća; daće da oni koji sahranjuju princa i sami budu pokopani, ta geometrijska sreća; oni koji izvrše drugu sahranu biće poslani u rat, za koji će on transcendentnom vojničkom veštinstom srediti da bude izgubljen, o ta tužna, daleka i profesionalna sreća; on će hodati bosonog ulicama glavnog grada i nositi trnovit grm kojim će se bičevati po golim ramenima zato što je izgubio rat, ta skrivena i bolna sreća; sve te sreće zajedno možda su jednake travama besmrtnosti koje kao korov rastu na magičnom ostrvu Penglaju; kao korov.

pedesete

lenard majkls

Pedesetih godina naučio sam da vozim. Često sam se zaljubljivao. Imao sam više prijatelja nego sada.

Kada je Hruščov osudio Staljinu, moj cimer je proslavao krv, požuteo i gotovo sasvim očelavio.

Slušao sam predavanja izvrsnog I. B. Bergama sve dok mu senator Makartij nije ukinuo profesorsko mesto. Mislio sam da će njujorški univerzitet izgoreti. Bedni studenti su lutali salama i piljili jedni u druge.

Za manje od mesec dana, radeći danonoćno, napisao sam loš roman.

U to vreme uglavnom sam išao u školu – Njujorški univerzitet, Mičigen, Berkli.

Četiri ili pet noći nedeljno vodio sam duhovite, vrtoglavе razgovore u jednom baru za homoseksualce u En Arboru.

Citao sam književne časopise onako kako ljudi ispisuju bombone.

Lični odnosi značili su mi više od bilo čega drugog.

Potukao sam se s jednim moćnim debelim čovekom koji mi je pao na glavu i nije mogao da se potkrene.

Imao sam lične odnose sa ragbistima, džez-muzičarima, dupejcima, nimformankama, nifomankama, nespecijalizovanim degeneracima i brojnim studentima medicine jevrejskog porekla.

Imao sam lične odnose sa trideset pet rezus-majmuna u eksperimentu koji je ispitivao zavisnost majmuna od morfijuma. Znali su me kao onoga koji im čisti smrdljiva govna iz njihovih kaveza.

Zajedno sa još četiri studenta živeo sam u domu hiropraktičara koji se zvao Leo.

U Detroitu sam upoznao čoveka koji je imao mašinku; tvrdio je da je ukokao Dača Sulca. Gledao sam i jedan gangsterski film koji je pobijao tu nještu tvrdnju.

Poznavao sam dve devojke koje su imale pamet, talenat, zdravlje, zgodne face, puno hrane, i koje su se obesile.

Čuo sam za zabave u En Arboru na kojima se svako tucao sa svakim, uključujući i mačku.

Poznavao sam kockare i prevarante. Voleo sam marginalce zato što su izgledali originalno i aristokratski, živeći za ideal ili primorani da ga proživljavaju. Obični tipovi u suštini su izgledali neozbiljno. Te razlike pripadaju romantičnom zanesenjaku. Ni sam dugo tako mislio.

Radio sam za jednog zlog izdavača iz Manhatana koji je štampao knjige samo o trošku autora.

Radio sam u jednoj firmi za pakovanje ribe u Ma-sačuesetsu, i to na trci sa jednim iskrenim jevrejskim pesnikom iz Harvara i tri lezbejke; jedna je bila prelepa, druga je bila narogušena; obe su volele treću, koja je bila intelligentna. I ja sam je voleo. Sanjao sam kako napastvujem njenu čistotu. Razgovarale su međusobno, grozomornim šapatom, uvek o Jungu. U jednom mračnom uglu, daleko od naše trake, stari Portugalci rasecali su ribe i vadili kosti. Video sam im samo oči i noževe. Dolazio sam rano svakog jutra i jurcao tamo-amo dok smrad ne bi postao nepodnošljiv. Posle završenog posla legao sam u krevet i čupao krljuši iz kože.

Radio sam kao asistent na dve katedre za engleski jezik. Ocenio sam hiljade brusoških sastava. Jedan je počinjao ovako: »Karl Marks, jer tako se on zvao...« Drugi je počinjao ovako: »U čuvenom pismu koje je Džonaton Swift uputio Papi...« Na marginama sam upisivao poučne komentare. Kasnije sam počeo da žvrlijam »Nezgrapno« poređ svega, čak i pored pravopisnih grešaka.

Kao diplomat dobio sam petice i cvonje. Jedan profesor engleskog rekao je da moj stav nije profesionalan. Rekao je da on uvek čita neku »dobru knjigu« posle večere.

Jedna devojka iz Indijane napisala je sledeće o meni na formularu za ocenjivanje nastavnika: »Već je dovoljno užasno to što moramo da idemo na čas engleskog u osam ujutru, ali, to što, nas podučava je dan odpranac, pa to je grozno.«

Stvorio sam sebi neprijatelje na Istočnoj obali, Zapadnoj obali i Srednjem zapadu. Svi su sada mrtvi, bolesni ili jednostavno nesrečni.

Bio sam hapšen, fotografisan, uzeli su mi otiske prstiju. U sobi izloženoj od zvuka dva detektiva podučavala su me američkom načinu života, i optužen sam za nedostatak zločina. Jedan njujorški pandur rekao mi je da detektive zovu »defekti«.

Imao sam automobilsku nesreću. Plesao sam mambo. Imao sam uretritis i mononukleozu.

U En Arboru, nekoliko godina pre uspona Mal-kolma X, imao sam mnogo crnih prijatelja. Posle Mal-kolma X, gotovo svi moji prijatelji bili su beli. Divili su se Džonu F. Kenediju.

Pedesetih godina pušio sam marihanu, hašiš i opijum. Jednom sam pio pelin. Jednom sam progutao dvadeset glicerinskih kapsula pejota. Društveni efekti »droga«, izuzev seksualnih, uvek su mi bili dosadni. Ali dopadali su mi se ljudi naklonjeni drogama. Naročito ako nisu propovedali. Slušao sam duge razgovore o fenomenološkoj neobičnosti poznate stvarnosti i velika duhovna pitanja do kojih su oni vodili – na primer: »Misliš li da je Volas Stevens narkoman?«

Prisustvovao sam abortusu.

Bio sam bozožan, ali smatrao sam da moda intelektualne pobožnosti zaslžuje više prezira. Želeo sam da živim u kulturi, a ne da izučavam život među kulturnima.

Vozio sam »ševrolet« brzinom od osamdeset pet milja na sat asfaltnim drumom sa dve trake. Bila je noć. Gusta mlečna magla povremeno je sasvim slabilu i rasipala svjetlost farova. Četvoro drugih u kolima sedelo je u onomelom položaju katatoničara. Ako jedan od njih nije priznavao da je uplaćen, mi smo bili mrtvi. »Kadilak« koji je vozio sto milja na sat projuri pored nas i nestal u magli. Usporio sam.

U stanu mog prijatelja Džulijena bio sam koktele. Pričali smo o Voringeru i Spengleru. Ogovarali smo prijatelje. Onda smo otišli na sudar. Još smo pil. Penjali smo se na drveće, puzali smo ulicom, ušli smo u neku crkvu. Džulijen se sudario s brestom, slomio naočare, ispočaćao se na travnjaku, i onda otišao kući da uči anglosaksonske gramatičke

oblike. Ja sam završio na koljenima, povraćao sam u klozetsku šolju i neprekidno puštao vodu kako bih prikrio šta radim. Nešto kasnije telefonirao sam u Njujork da bih čuo glasove svojih roditelja, njihov iđiš, njihov engleski, njihovu logiku.

Poznavao sam jednog profesora engleskog koji je pisao strasne sonete u čast Henrika Forda.

Igraо sam košarku u brucoškom timu na Njuorškom univerzitetu i dobijao dolar na sat za treninge i duplo više za utakmice. To se zvalo »novac za obroke«. Igraо sam loše, s previše psihologije, s previše briga što ne učim. Ako bi me tokom igre neko gurnuo ili zakačio laktom, bio sam spremjan da ubijem. Treneru se dopadao moј stav. U njegovo doba, rekao je, trening se završavao kada bi pod bio poprskan krvlju. Protrčao sam, u hitrim patkama, celu brucošku godinu. Negde pred kraj zarađao sam zapaljenje plućne maramice, prestao da igram košarku, počeo više da pušim.

Pohadao sam predavanja iz komparativne anatomije i hemije. Pohadao sam predavanja iz staroengleske, srednjoengleske i moderne književnosti. Pohadao sam predavanja i predavanja.

Ispalio sam metak iz prave puške kroz hodnik jednog stana, pravo u jastuče na kauču.

Moј cimer je kupio tu pušku zbog kockarskih dugova. Očekivao je da po njega dođu neke ubilački nastrojene protuve. Budio sam se usred noći, osluškivao da čujem kucanje, kašalj, šum koraka, razmišljao kako da kažem da ja nisam on kada oni provale kroz vrata.

Moј cimer je bio momak iz jednog čikaškog preigrada, obučen u skupuodeću. Iako je bio veoma intelligentan, mučio se u školi. Mučio se s devokama, iako je bio zgodan i bistar. Mučio se s momcima, iako je bio heteroseksualan. Spavao je na tri dušeka i upotrebljavao lampu za sunčanje tokom cele zime. Svakog dana se kupao, mazao uljem i posipao parfemom. Želeo je meke, slatke radosti na svakom delu tela, ali kada ga je neka kurva upitala da li bi htio da ga tuče vojničkim opasacem, rekao je da. Mučio se s hranom, ieo je od ranog jutra do kasno uveče, punio džepove prženim semen-

kama kada je polazio na predavanja, razmazivao kavijer preko minjona, ždralo dok se ne bi pretvorio u monumentalnu lice ždranja. A onda se ubio.

Ubilo se mnogo mlađih, darovitih ljudi koje sam poznavao pedesetih godina. Samo je mali broj ostao na nogama, nastavio da hoda.

Pisao sam književne eseje na nadmen, podbuo način najmraćnjeg Blekmura.

Pomišljao sam kako će jednom napisati proznu verziju svog glupog života iz pedesetih.

Radio sam kao kelner u jednom hotelu u Ketskis-ki planinama. Šef kelnera naredio nam je da plešemo sa gošćima koje dolu u kasino bez pratilaca i da ih, koliko god je to moguće, pojebemo.

Slušao sam Budimpeštaški gudački kvartet, Diana Tomasa, Lestera Janga i Bili Holidej zajedno, i gledao sam Perl Primus, u jednom noćnom klubu u Gruči Vilidžu, kako igra na prostoru manjem od dva kvadratna metra, uz pratnju afričkog bubnjara koji je imao oko sedameset godina. Šake su me se pokretale u grčevima matematičke složenosti, nevidljivom brzinom. Ljudi su ostavljali svoje stolove i tiskali se oko Primusa kako bi videli izraz njenog lica, znoj, mišiće, način na koji su se njena stopala spuštal i podizala s poda.

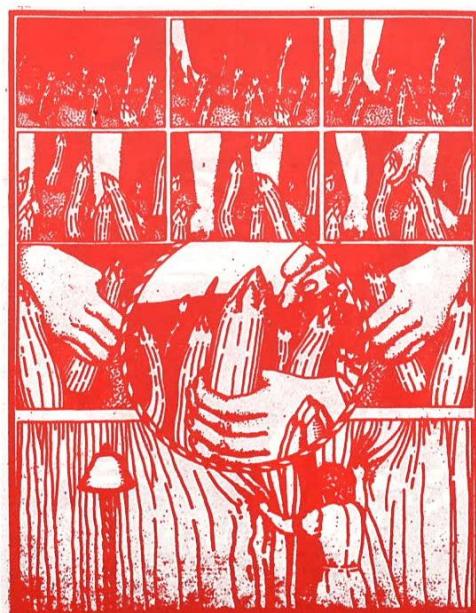
Imao sam prijatelje u Njujorku, En Arboru, Čikagu, Berkliju i Los Andelosu.

Plesao sam ča-ča-ča, u fraku, na novogodišnjoj zabavi u Holičevu, i sedeо za stolom sa Stivom Mekkinom. On se proslavio u TV-seriji o kaubiju s puškom. Rekao je da ne zna šta više voli, glumio ili vožnju trkačkim kolima. Mislio sam da je malo lud, a onda sam shvatio da to on misli o meni. Sreо sam i neke druge slavne ljude koji su nešto rekli. Jedne noći kružio sam Manhattanom u žutom »poršeu« sa Džekom Keruakom. On je smer neba recitovao odgovore iz prikaza njegovih knjiga, uparmene bez greške. Bio je ironičan, sladak i depresevan.

Imao sam prijatelje koji se zvao Čiki i koji je, dok je povraćao kroz leptir-prozor, naletio svojim »rotom« na banderu. Preživio je, upalio šibicu da vidi šta je s motorom, a on mu je eksplodirao u lice. Posetio sam ga u bolnici. Rekao mi je kroz zavoje da je još od gimnazije pokušao da se ubije. Zato što mu devojka nije dovoljno dobro izgledala. Plakao je i smejavao se dok me je preklinjao da poverujem da je stvarno pokušao da se ubije zato što mu devojka nije dovoljno dobro izgledala. Rekao sam mu da izlazim sa izvesnom devojkom, a on mi je rekao da ju je jednom pojebao, ali da to nije važno jer mogu da je odvedem i živim s njom na nekom drugom mestu. Bio je Sicilianac s licem nalik Karavđovim andelima razvratna. Obrazovali su ga sveštenici i kaluderice. Kada mu je ponovo porasla kosa i zacelio mu lice, zacelio mu je i mozak. Prekinuo je s onom devojkom. Nije bio toliko narcisoidan kao drugi muškarci koje sam poznao pedesetih godina.

Znao sam jednog koji je, pre nego što bi pošao na sudar s ribom, peggao svoje dolarske novčanice i puderisao možnice. I jednog drugog koji je o ženama govorio kao o »čudima bez kurca« i pominjao ih samo njihovim prezimenima – na primer: »Idem da se nađem s Goldbergovom, tim čudom bez kurca«. Mnoge žene su mislile da je on izuzetno privlačan i postale su njegovi seksualni robovi. Muškarci ga nisu voleli.

Imao sam prijateljicu koju su u San Franciscu vukli za kosu niz celo sudska stepenište. Želela je da prisustvuje saslušanju optuženih za antiameričku delatnost. Sledecog jutra krenuo sam preko mosta na moju prvu protestnu demonstraciju. Osećao sam se preplašeni i zbumjen. Bio sam ojeden zbog onoga što se desilo njoj i drugima koji su bili s

RASL EDSON (Russell Edson) rođen je 1935. godine, živi u Stemfordu, u Konektiku. Edson je i likovni umetnik, grafičar, i mnoga svoja dela prvo je objavio u privatnim bibliofilskim izdanjima. Edsonove prozno-poetske tvorevine teško je žanrovska odrediti. Mnogi ga smatraju pesnikom, i njegovi radovi se nalaze u mnogim antologijama američke poezije, ali isto tako i u prozni zbornicima. Autor je velikog broja knjiga; verovatno najznačajnija među njima jeste **INTUITIVNO PUTOVANJE I DRUGA DELA**, objavljeno 1976.

STIVEN DIKSON (Stephen Dixon) rođen je 1936. godine u Njujorku. Do sada je objavio dva romana, dve zbirke povezanih priča, kao i više zbirki kratkih priča. Sklon je formalnim eksperimentima, često menja stil, ali tema mu je gotovo uvek ista: urbani život, odnos između muškarca i žene. Posebnu pažnju čitalaca i kritike privukao je tek poslednjim knjigama **14 PRIČA** (1980), **FILMOVI** (1983) i **VREME ZA ODLAZAK** (1984). Predaje na Univerzitetu Džons Hopkins u Baltimoru.

njom. Očekivao sam da će videti trideset ili četrdeset ljudi sličnih meni, kako nose histerične transparente oko suda sve dok nas panduri ne nabiju u pločnik. Sakupilo se oko dve hiljade ljudi. Marširao sam pored jednog klanca koji je imao kesicu s klikerima koje je nameravao da bací pod kopita pandurskih konja. Majka mu je ponavljala: »Još ne, još ne«. Marširali smo ceo dan. To je bio kraj pedesetih.

moljac u muci

rasl edson

Jedne noći moljac navalio da će gosti majčinom kosom. Majka se probudila na zvuk podrigivanja. Pogledala je moljca i rekla: Zašto podriguješ?

Moljac joj podrgnula u lice.

Prestani da podriguješ, reče majka.

Otac reče: Zašto je kuća puna podrigivanja?

Moljac podriguje, reče majka.

Zašto moljac podriguje u nečijoj spavaćoj sobi? povika otac.

Zato što mu je muka, reče majka.

A zašto ti nemaš kose na glavi? reče otac.

Zato što je moljac pojeo jednu od mojih lokni, pa je onda rekao: oho, poješću još jednu, pa još jednu, pa još jednu, sve dok mu se stvarno nije smučilo.

Razumem, reče otac, ali nepristojno je podrigivati; i smatram da je to dokaz krajnje lošeg odgoja, što se upravo sada pokazalo; a kada neko skine taj prvi veo, onda nastavlja sa sve većim nepristojnostima.

Moljac ponovo podrgnula.

Majčice, uzviknu otac, neću moći da zaspim ako taj moljac nastavi da podriguje.

Ma daj, reče majka, čula sam i tebe kako podriguješ.

Fino, bogami, uzviknu otac, našla si pravi trenutak kada ćeš o tome da govorиш.

Ali zar nisi podrgnuo prošlog utorka? reče majka.

Ja pokušavam da podučim ovog moljca, a ti potkopavaš moj autoritet pričama o mojim probavnim teškoćama, reče otac.

Ali tada si i prdnuo, reče majka.

Ah, to je bila sitnica za koju sam mislio da je nisi čula, uzdahnu otac.

Moljac prdnu.

Eto, vidiš šta si uradila! vrissnu otac.

SASTAVLJANJE LJUBAVNE PESME

Imamo izvesne poteškoće u nastojanjima da kontrolišemo kišobran koji je oživeo.

Okrećemo se sebi, dok izvirujemo iz ogledala, u potrazi za odgovorom. Ali naši odrazi samo ponavljaju naša pitanja.

Da li da uništimo kišobran? Ne znam kakva mu hrana treba. Ne znam gde će mu se pojavit usta. Zašto ne napada?

Pomišljamo da je kišobran leteće stvorenje, i da će poleteti kada mu glad upije svu prazninu.

Gotovo smo sigurni da će mu se drška podići i odneti sve stvari.

Možda zaranja sa uperenim oštrim krajem, probajajući svoje zadovoljstvo.

Otkrivamo da je kišobran u stvari drevno stvorenje, poznato kao *Umbra reptilis*, i da je potomak velike porodice letećih zmija. Koren je zaboravljen kada je čovek pripitomio te zmije i pretvorio ih u štitnike od sunca i kiše. U *Rečniku poznatih duhova* takođe je zabeleženo da omiljenu hranu *Umbra reptilis* predstavlja kišom natopljeni *Homo sapiens*.

To nam je dosta čudno... I onda počinjemo da shvatamo zašto se kišobrani paradoxalno koriste da štite ljude od kiše, jer upotrebov životinje čovek se oslobada njenog napada...

Sada kada znamo da smo bezbedni, ništa nas ne sprečava da upotrebimo svu svoju energiju za sastavljanje ljubavnih pesama kišobranu.

Nema razloga da se ne voli.

KAVEZ ZA PTICE

Kavez za ptice po imenu Isidor visio je na stubu, zamišljajući da je svetiljka od muzike u kojoj perjani plamičak redovito cvrkuce.

Ali ptica otvorila Isidorova vrata i zacvrkuta: Toliko mi je muka od tebe, Isidore, da nemam reči.

Ali zašto mi govorиш tako užasne stvari? reče Isidor.

Smrdiš od ptičijeg izmeta. Kako si se toliko usmrdeo? zacvrkuta ptica.

Kada je došao gazda, rekao je: Isidore, više te ne volim, teraš me da mislim na nesreću.

Isidor nam više nije prijatelj, zacvrkuta ptica.

Nije, reče gazda, i moraćemo da mu nanešemo bol.

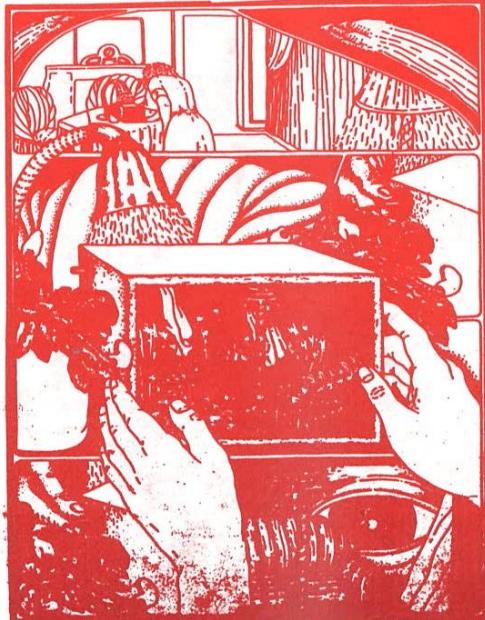
Ali gazdarica reče: Isidor je moj najbolji prijatelj.

Gazda reče: Kako može kavez za ptice da bude tvoj najbolji prijatelj?

Ne znam, reče gazdarica, ali jeste.

Ali ptica i ja više ne volimo Isidora, reče gazda. Ti ne voliš ništa što ja volim zato što mene ne voliš, pa shodno tome ni ja ne volim tebe, kao što te nikada nisam volela, reče gazdarica.

Ni ja ne volim tebe, reče gazda, a ni ptica te ne voli.

Poljubiću Isidora, reče gazdarica.

A ja ču poljubiti pticu, reče gazda.

A ja ču se udati za ovaj kavez za ptice, reče gazdarica.

A ja ču imati seksualne odnose sa pticom, vrissnu gazdu.

Dosta, reče deda, to nije lepo.

KORMILAR

U prijavom prozoru mračne sobe nalazi se zvezda koju starac vidi. Gleda je. Vidi je. To je zvezda te sobe; električna pega koja mu je ispalila iz glave i zaglavila se u prijavuštinu prozora!

On misli da može da krmani prema toj zvezdi. Misli da može da upotrebi nasić stolice kao kormilokojim če provesti svoju sobu kroz noc.

On kaže sebi: Hrabri kapetane, da li se plašiš?

Da, plašim se, nisam toliko hrabar.

Budi hrabar, moj kapetane.

I cele noći starac vodi svoju sobu kroz mrak...

uljez

stiven dikson

U lazim u naš stan. Nju upravo siluju. Oboje su goli. On leži preko nje, ali još nije u njoj. Drži joj nož uz grlo. Kažem: »U redu, silazi odatle«. Ona kaže: »Toni – nemoj.« On kaže: »Ostani gde si, frjeru, i tvojoj ribi se ništa neće desiti.«

«Rekao sam ti da silazi odatle.«

»Toni, ništa ne pokušavaj. Ubiće me. Stvarno će me ubiti.«

»Je l' hoćeš da ti ubijem devojku?«

»Neću.«

»Kako se zoveš?« pita je on.

»Dela.«

»Dela ne želi da je ubiju«, kaže on.

»Silazi odatle, oblači se i gubi se iz stana, i mi nećemo podneti nikavu tužbu protiv tebe.«

»Prvo da se zadovoljim, a onda ču da razmislim o odlasku.«

»Onda ču morati da te ubijem«, kažem.

»Toni, nemoj ništa da pokušavaš. Pusti ga da to uradi. Sve će biti u najboljem redu.«

»Ženska ima pametnu glavu«, kaže on. »Sada ču da ga uvućem. Ostani na mestu.«

»Ostani na mestu, Toni.«

»Silazi odatle«, urlam.

»Raširi noge«, kaže joj.

Ona širi noge.

»Prekini s tim«, urlam na njega.

On pritiska vrh noža na njen vrat. Ona kaže: »Joj, to boli.« Ja kažem: »Ostavi je na miru. Šta ti je ona uradila? On kaže: »Onda ostani gde si i ne izlazi iz sobe, inače ču joj preseći grlo i pojuriti za tobom.«

»Baš me briga za sebe.«

»Budi heroj, momčino, ali ženska će ti umreti ako prideš još samo korak bliže.«

»Molim te, ostani gde si«, kaže mi ona.

»Ne mogu da stojim ovde i da gledam.«

»Onda se okreni.«

»Bole bi bilo da se ti okreneš«, kaže joj on. »Boli me vrat od pokušaja da u isto vreme pazim na njega i ložim se s tobom.« On ustaje.

»Šta želiš da uradim?« kaže ona.

»Sedi na mene.« On leže na leđa. Ona seda na njega.

»A sada?« kaže ona.

»Ne radi ništa«, kažem.

»Čuti, Toni. Biće brzo.«

»Biće sjajno«, kaže on meni. »Sada mogu u isto vreme da se provodim i da motrim na njega. Uvuci ga sada«, kaže njoj.

Ona pokušava. »Boli me«, kaže ona.

»Ne seri.«

»Ali stvarno me boli«, kaže ona. Ja se okrećem.

»Toni«, kaže ona. »Vrati se ili će me on ubiti. Vraćam se.«

Gledam. Ona vode ljubav. On kaže: »Cukaj.« Ona pocupkuje. »Uspori«, kaže on. Ona usporava. Ja stavljam šake na oči. Čujem njihove zvukove. Dehtanje. Onda on vršti. I ona vršti. Mislim da je povredena. Otvaram oči. On je pritisika uz grudi, potpuno joj je isterao vazduh. Ona i dalje sedi na njemu. On joj drži nož uz potiljak. Oči su mu gotovo zatvorene, ali me ipak gleda. »Za sada je gotovo«, kaže. Ispada mu napolje. Ona kaže: »Je l' mogu sada da ustanem?«

»Ustani i operi se i onda se vraćamo«, kaže on. »A ti ostani na mestu«, kaže meni, »ili će Dela da nastrada.« Odlaže u kupatilo. »Hajde da se istuširam«, kaže joj. »Volim da se tuširam s devojkama. Pusti vodu.« Ona pušta vodu. »Neka bude mlaka.« Ona okreće slavinu i kaže: »Mlaka je.« On pruža šaku pod vodu. »Malo topilje.« »Ali sad je mlaka«, kaže ona. »Topilje!« Ona okreće slavinu. »Sada je topilje«, kaže ona. On isprobava vodu. »Dobro je. Upadaj unutra.« Ulazi i staju pod tuš. »Operi me«, kaže on. »A ti stani kraj vrata«, kaže meni. Stajem kraj vrata. Ona ga pere. »Sada idu iza mene i istrijaj mi leđa. Ona mu trija leđa. »Nemate sunder?« kaže on. »Je l' imamo sunder, Toni?« kaže ona. »Nemamio«, kažem. »Onda može i rukama«, kaže joj on. »Sada mi operi kosu, ali ne puštaj mi sapunicu u oči.« Ona mu pere kosu. »Imate šampona?« »Da«, kaže ona. »Ali ne puštaj u oči.« Ona mu sapunju kosu šamponom. On je ispirje. »Operi mi onu stvar.« Ona je pere. »A sad svoju.« Ona se pere. On izlazi. »Sada pusti na najjače a toplu sasvim zatvor.« »Ne volim kad je hladno«, kaže ona. »Do kraja.« Ona zatvara topilju i pušta hladnu vodu. Dřhti.

On uživa. Ona kaže: »Sviše je hladno. Ne mogu više.« »Izadi odatile«, kažem.

»Samo probaj i smesta umireš. A sada sasvim zatvori hladnu i odvrni do kraja vruću vodu.«

»Neću.« Ona zatvara hladnu vodu. »Osuriću se.«

»Rekao sam da pustiš vruću.«

»Ne mogu. Hladna mi je bila dovoljna.« Ona i dalje drži.

»Ako je nateraš da pusti vruću vodu, ubiću te, kažem.«

»Ali pazi, nož je još uvek kod mene.«

»Ali zato da imam nogu od stola.« Rušim lampu sa obilježnjeg stoličića, podižem stoličić i razbijam ga o zid. Potpornu letvu ostala je uz jednu nogu. Preostale tri noge ostaju uz ploču stoličića. Odvaljujem letvu i ostaje mi nogu. »Ovim mogu sasvim fino da ti raspolutam lobanju, sasvim fino.«

»Nemoj, Toni«, kaže ona.

»Hoću ako te bude terao da stojiš pod vrućim tušem.«

»Svejedno mi je. Mislim, nije mi svejedno, ali bar ču ostati živa.«

»Otkud znaš da će te posle toga ostaviti u životu.«

»Pokušaću. Nemoj ništa da radiš. Pusti ga neka radi šta god želi.«

»Ne«, kaže on. »Neće biti vruće vode. Samo sam se šalio. Ne bih imao nikakve koristi od nje sa svim

tim opekontinama. Izlazi odatile.« Ona izlazi ispod tuša. »Obriši me.« Briše ga. »A posebno onu stvar.« Briše je. »Obriši se.« Briše se. »A sada se vraćaj u krevet. A ti, odstupi nekoliko koraka«, kaže mi. Odstupam. Oni se vraćaju u krevet.

»Ti«, kaže mi on. »Lezi na patos, na stomak, tu pored kreveta. Hoću da te vidim kad legnem na nju.«

Ostajem na mestu.

»Poslušaj ga, Toni«, kaže ona. Ležem uz desnu stranu kreveta.

»Ovog puta ti leži na ledima«, kaže joj on. Ona leže. On leže na nju. »A ti drži ruke ispod glave i ne skreći pogled s patosa«, kaže meni. Gledam u pod. »A sad mi ga ponovo nadigni«, kaže on. Ništa ne vidiš. Čujem kako se on uzbuduje. »O, baš lepo. Umeš da radiš«, kaže on. Čujem škrupu federa. Čujem kako proizvode razne šumove. Dahcu i stenu. On vršti. Ona ne vršti. »Mrdaj se još malo«, više on. Čujem kako federi glasnije škripe. Onda sve staje. On kaže: »Baš je bilo dobro. Prva klasa. Stvarno si dobra. Voleo bih da si oduvek bila moja riba. Sve vreme bih ovo s tobom radio, mala. Sve vreme. Ne bi se nikada požalila.«

Ona ne odgovara. »Je l' sve u redu, Dela?« kažem.

»U redu je, ali mi je malo muka od svega ovoga.«

»Hoćeš da nasnem na njega?«

»Ej, gde si ostavio onu motku?« kaže on. »Pogleđaj me. Pogledam ga. »Baš sam glup. Zaboravio sam na onu tvoju motku. Gde je?«

»Ostavio sam je u kupatilu.«

»Kaži mi istinu«, kaže ona.

»Poda mnogo.«

»Baci je odatile«, kaže on. Spušta nož na njen vrat.

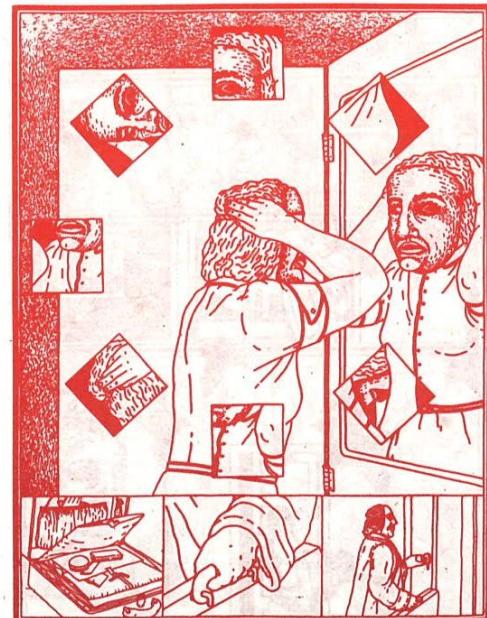
»Mogu da se poslužim i lampom. I nekom drugom nogom od stola. I svojim rukama.«

»Bacaj je.«

Bacam je pod krevet.

»A sada ti dodji ovamo i ponovo mi ga nadigni«, kaže on. »Ne, hvala«, kažem.

»Ponovo sam se šalio. Je l' misliš da bih dao nekom muškarcu da me tu dira? Ti si lud. Ali ako ti

kažem da će ti devojka umreti ako to ne učiniš, onda ćeš to da učiniš.«

»Neću.«

»Devojka će ti umreti ako to ne učiniš.«

»Učini mu to, Toni«, kaže ona.

»Je l' vidiš, ona to od tebe traži.« Ustajem. Uzimam mu ga u ruku. Isti je kao moj. Znam što treba da radim. Ali njemu ostaje militav.«

»Stavljam ga u usta«, kaže on.

»Ne dolazi u obzir.«

On vrhom noža dotiče njenu Adamovu jabučicu.«

»Hajde«, kaže mi. »Ubrzo će sve biti go-tovo.«

Uzimam ga u usta. Zatvaram oči. Ukrucuje mu se. »Nije loše«, kaže on. »Nisam još to radio s nekim čovekom, ali nije loše. A sada mi ti trljam rukom gore – dole dok ga on puši.« Ona ga sluša. Osećam povremeno dodir njene šake na svojim usnama. Kao da me teši svojim diodirom. Dotiče mi usne i nos. Znam njen dodir. Usredstređujem se na njega. »Ej, pa ovo je strašna stvar«, kaže on. »Tako su kraljevi uživali, kladim se. I tako bi trebalo svaki čovek da uživa bar jednom u životu. I ti isto. Osim mene, ja to ne bih nikome radio. Jedino ako bi neko pretio nožem mojih devojci. Mojih devojci ili bebi. Jedino tada.« On svršava. »E, jebi ga. To sam njoj namenio. Bio si odviše dobar. Oboje ste bili jako dobri. Čestitam vam. Njena šaka se zaustavljava. Ja plijujem nekoliko puta na pod. »Smem li u kupatilo?« kažem.

»Ne, ostani gde si.«

»Pusti ga«, kaže ona.

»U redu. Ideš zato što tvoja devojka traži da odeš. Ali ne pokušavaj tamo s nekim trikovima jer ču je smesta ubiti.«

»Znam. Perem se u kupatilu.«

»Skidaj sve sa sebe i izlazi odatile«, kaže on. Skidam sve sa sebe. Izlazim iz kupatila, a on mi daje znak da ostanem kraj vrata. Oni su i dalje u krevetu. Nož na njenom grlu. »Sada bih valjda morao da odem«, kaže on. Mi ne kažemo ništa. »Vi biste sigurno voleli da ja odem«. Ništa. »Kažite to, do dvolike.«

»A šta ti misliš? kažem.«

»Da«, kaže ona. »Voleli bismo da odeš.« »Nemam razloga da ovde više ostajem«, kaže on. »Tri puta. I šta mislite, za koliko minuta? Nije da brojim, ali to je ipak puno. Ali možda bih mogao još jednom da se napalim ako biste se vas dvoje potucali. Baš bih voleo da svršim četiri puta. Voleo bih i pet, ali moram da budem realističan. Ali i s četiri puta mogu da kažem da je stvar vredela. Hajde. Sada vas dvoje.« Ustaje s kreveta i staje pored njega. Nož na njenom vratu. Ja ležem na krevetu. »Ti leži na leđu«, kaže mi. »Tako ću imati prednost.«

»Ne radi mi se to«, kažem.

»Ni meni«, kaže ona.

»Radite kad vam kažem.«

»Ne mogu ja to tek tako«, kaže on. »Nisam ja kao ti. Moram da osećam želju, a sada je ne osećam.«

»Ni ja. Zašto ne odeš?« kaže mu ona. »Molim te.«

»Kad sam rekao, ima to da uradite«, urla ona na mene. »Hajde sada. Pokušaj. Neka ti se digne. Nabi joj ga. A ako se i meni digne, preuzeću stvar umesto tebe.«

»Ali neće mi se.«

»Promuvaj mu ga«, kaže joj on.

Ona mi ga promuva. Ništa se ne događa.

»Kada ne želi, on ne može«, kaže ona.

»Znam ga.«

REJMOND KARVER (Raymond Carver) rođen je 1939. godine. Začetnik j je nove struje u američkoj pripovednoj prozi, nazvane »prijava realizam«. Počeo je kao pisnik i objavio tri zbirke pesama, a potom se u većoj meri posvetio pisanju priča. Prvu zbirku, **HOČEŠ LI, MOLIM TE, DA ZAČUTIŠT**, objavio je 1976, a drugu, **O ČEMU PRIČAMO KADA PRIČAMO O LJUBAVI**, pet godina kasnije. Poslednja zbirka, **KATEDRALA** (1983), a posebno istoimena priča, pokazala je da Karver zauzima mesto u samom vrhu savremene proze u SAD.

On mi ga uzima. Trlja ga. Ništa se ne događa. Stavlja ga u usta, nož pritsika na moj penis. Ništa se ne događa. »Šta očekuješ?« kažem. »Nemoguće je. Ništa, je l' vidiš?«

»Da nemam nož, ne bi bilo nemoguće«, kaže on.

»Onda ostavi nož«, kažem.

»Radi mu ono što sam mu ja radio«, kaže on njoj. On ustaje, prislanja joj nož na vrat. Ona ga stavlja u usta. Ništa se ne događa. Trlja ga dok mi ga puši. Ništa.

»Pričaj mu neke lepe stvari«, kaže on.

»Toni, volim te. Toni, volim ovo. Ovo što radimo. Hajde, neka ti se digne. Želim da vodiš ljubav sa mnom. Uradiću ti to još jednom, pa neka ti se digne.«

Ništa se ne događa. »Nemoguće je«, kažem.

»Ako to ne uradiš, odseći će ti ga«, kaže mi on.

»Pokušaću«. Usredsređujem se. Ništa. »Možda će nešto biti. Čekaj.«

»Neka ti se digne«, kaže ona. »Ubiće te ako ti se ne digne. A onda će ubiti mene. Misli na to.«

Usredsređujem se. Zatvaram oči. Ništa. »Žao mi je«, kažem mu. »Ne mogu. Ali nemoj ništa loše da mi uradiš. Možda će moći. Sačekaj malo.«

»Nemoj ništa da uradiš Toniju«, kaže ona. »Bili smo dobri. Radili smo šta si hteo. Nećemo te tužiti policiji. Nećemo ih čak ni pozvati.«

»Ne seri«, kaže on. »U pravu si«, kaže ona. »Sigurno ćemo ih pozvati. Ali nemoj ništa da nam radiš. Veži nas. Onda idi.«

»Hoću još jednom«, kaže on. »Četiri je moj srećan broj. Nije mi baš srećan, ali je dobar. I nikad nisam svršio četiri puta za tako kratko vreme. I još se osećam prevaren. Ono s njim se ne računa. Znači, nije još bio ni moj treći put. A tri mi je minimum. Apsolutna mera. A ni meni se ne diže. Nadraži mi ga«, kaže joj on. »Učini sve što možeš.« Ona pokušava. »Sve što možeš.« Ona pokušava sve što je radila meni. Ništa se ne događa. »Pokušajte zajedno. Pokušavamo zajedno. I to stvari koje ni-kada nisam radio. Nož na njenom vratu. Medutim, ništa se ne događa. Ostaje mu isti kakav je i bio. »Niste ni za šta«, kaže on. Ustaje. »Ti podi sa mnom.« Ona ustaje. »Ti ostani tu«, kaže mi. Ja ustajem. »Rekao sam da ostaneš tu. Prilazim mu. Nož je na njenom potliku. Saginjem se i tražim pod krevetom i nalazim nogu od stola. »Više mi nije stalo do njenog života«, kažem. »Samo želim da ti rascopam mozak.«

»Ne seri«, kaže on.

»Toni, ostavi tu motku.«

Ostavljam je.

»Nisi stvarno mislio ono što si rekao«, kaže on. »Baš šteta. Bilo bi lepo da joj ga zabijem i da ga onda brzo izvučem i sredim te s nekoliko finti i onda ga zabijem u tebe. Možda ne bi bilo lepo. Ali drugačije, svakako. Mogao bih to da uradim. Spreman sam. Nadam se da mi veruješ. Sigurno da veruješ. A ja sam jako, jako dobar s nožem. Možda bi bilo dobro da ipak pokušaš«, kaže mi. »Hajde. Uzmi tu nogu i probaj da me napadneš.«

»Nemoj, Toni.«

I neću. »Nisam nameravao da te udarim«, kažem mu. »Samo idi. Odlazi. Ostavi nas na miru.«

»A ne, hajde«, kaže on. »Ako me ne napadneš, zabiću nož Deli u vrat.«

»Neću«. Sedam na krevet.

»Hoćeš da joj ga zabijem u vrat?«

»Hoću.«

»A gde tada hoćeš?«

»Samo ostani tako da ležiš, Toni«, kaže ona.

»Ovo će se uskoro završiti. Ili za jedan sat. Ili za

dan. Onda će sve biti gotovo. Ali ti si pametan. Čak i ako me ubode, ne napadaj ga, ne reskraj život. Napadni ga jedino ako krene na tebe. A sada ga pusti. Otići će.«

»Ne budi toliko sigurna«, kaže on. »Hajde, momčino, napadni me tom motkom.«

Ležim na krevetu, a glavom na jastuku, s rukama na grudima.

»Onda će joj ga zabiti u ledja ili u potiljak.«

»Nemoj, molim te«, kaže ona.

»Čak i ako to uradiš, biće to njen vrat i ona će ostati mrtva. Kakvog smisla onda ima da rizikujem svoj život za nju, kao što ona malopre reče?« »Ali imaćeš bolje šanse da me napadneš i da mi razlupas glavu dok joj ga ja zabijam u vrat i izvučem ga protiv tebe. Tako treba da razmišljaš o tome.«

»Tačno«, kažem. Ustajem.

»Sedi«, kaže ona. »Lezi, Toni.«

Ležem.

»Vas dvoje niste nikakva zabava«, kaže on.

Oblači se. »Ne mrdaj«, kaže njoj. »Ostani pored mene.« Ona sedi. »Navuci mi čarape i cipele i zaveži ih.« Ona ga sluša. »A sad, sav tvoj novac«, kaže, »i njegov.« Ona prikuplja novac dok je on sledi otpozadi.

»A sada podi sa mnom do vrata. A ti ostani u krevetu ili pokušaj da me napadneš s tom letvom, viče na mene.«

»Ostani u krevetu, Toni«, kaže ona.

Prilaze vratima. Mogu da ih vidim. »A sada me poljubi za oproštaj«, kaže on.

»Prestani s tim sranjem i odlazi«, kaže ona.

»Imaš pravo. Ti si mnogo pametnija od njega. Kome treba poljubac? Poljubi njega. Njemu treba.« Otvara vrata i odlazi.

Nemamo telefon. Odlazim kod komšija i pozivam policiju. Dela kaže: »Idem da se tuširam ceo sat i neću da me neko uznenimira«, i odlazi u kupatilo. Stiže policija. »Izadi kad budeš gotova«, dovikujem joj. Ona izlazi. Puno pitanja od strane policije. Sve im kažemo. Jedan policajac obrati se Deli: »Trebalo bi odmah da odete kod lekara.« Ona kaže:

»Ne, ne, sve je u redu. Umem sama da brinem o sebi. Odlazimo u policijsku stanicu i odgovaramo na nova pitanja i gledamo fotografije. Nijedna nije njegova. Kažem policajcima da smo iscrpljeni. Oni kažu da razumeju. Odlazimo kući. Te večeri, ispod vrata svakog stanara, policija ubacuje cirkularan dopis. Lepe ga i na poštanske sandučiće u predvorju. U njemu upozoravaju na našeg čoveka, koji u poslednje vreme siluje i pljačka mlade žene u našem komšiluku, i to u njihovim stanovima. Dat je i dobar opis, naš i neki drugi. Ima nekoliko različitih odela i šešira. Tu su i odela i šešir koji je danas nosio. Cirkularno pismo navodi da on uglavnom ulazi u stanove tako što sa ulaza, preko interfona, ženama kaže da je momak iz obližnje cvećare, koji im donosi buket cveća.«

»Da li ti je on preko interfona rekao da je momak iz cvećare, koji ti donosi buket cveća?« pi-tam je.

»Ne, na vratima.«

toliko vode tako blizu kuće

rejmond karver

Moj muž jede s apetitom. Ali mislim da nije stvarno gladan. On žvaće, s rukama na stolu, i pilji u nešto na drugoj strani sobe. Pogleda me, pa skrene pogled. Obriše usta salvetom. Slegne ramenima pa nastavi da jede.

»Zašto me tako gledaš?« kaže on. »Šta je?« kaže i odlaže viljušku.

»Zar sam te gledala?« kaže i odmahnem glavom.

Telefon počinje da zvoni.

»Ne odgovaraš«, kaže on.

»Možda je tvoja majka«, kaže.

»Idi pa vidi«, kaže on.

Dijem slušalicu i slušam. Moj muž prestaje da jede.

»Šta sam ti rekao?« kaže kada spustim slušalicu. Počinje ponovo da jede. Onda baca salvetu na tanjur. Kaže: »Zašto, pobogu, ljudi ne gledaju svoja posla? Kaži mi gde sam pogrešio i ja će te poslušati! Nisam ja tamo bio jedini muškarac. Raspravili smo stari i svi smo zajedno doneli odluku. Nismo mogli tek tako da se vratimo. Bili smo pet milja daleko od kola. Ne dozvoljavam da donosiš nikakve presude. Je l' me čuješ?«

»Znaš ti«, kaže.

On kaže: »Šta to ja znam, Kler? Reci mi šta bi to trebalo da znam? Ja znam samo jednu jedinu stvar.« Upućuje mi, po njemu, značajan pogled. »Ona je bila mrtva«, kaže. »I meni je žao kao i svima drugima. Ali ona je bila mrtva.«

»U tome je stvar«, kaže.

On podiže šake. Odmiče stolicu od stola. Uzima cigarete i izlazi na stražnja vrata s konzervom piva. Vidim kako seda na baštensku stolicu i kako ponovo uzima novine.

Njegovo ime je na naslovnoj strani. Zajedno s imenima njegovih prijatelja.

Zatvaram oči i držim se za sudoperu. Onda predem rukom preko metalne površine i rušim sve sudove na pod.

On se ne pokreće. Znam da je čuo. Podiže glavu kao da i dalje sluša. Ali se ne pokreće. Ne okreće se.

On i Gordon Džonson i Mel Dorn i Vern Vilijemz, oni igraju poker i kuglaju se i pecaju. Pecaju svakog poteča i tokom ranog leta, pre nego što ih gosti i rodaci ometu. Oni su pristojni ljudi, porodični ljudi, ljudi koji brinu za svoje poslove. Imaju sinove i kćerke koji idu u školu s našim sinom, Dijonom.

Prošlog petka ti porodični ljudi otisli su na reku Načis. Parkirali su kola u planinama i otepeščili do mesta na kojem su hteli da pecaju. Nosili su vreće za spavanje, hranu, karte za iganje, viski.

Devojku su videli pre nego što su se ulogorili. Pronašao ju je Mel Dorn. Na njoj nije bilo nikakve odeće. Zaplašila se u neke grane koje su virile iznad vode.

On je pozvao ostale i oni su došli da pogledaju. Razgovarali su o tome što treba da učine. Jedan od njih – moj Stjuart nije rekao koji – kazao je da treba odmah da se vrati. Drugi su cipelama čepkali po pesku, pa su rekli da ne misle tako. Pominjali su umor, poodmaklo vreme, činjenicu da devojka neće nikuda otići.

Na kraju su otisli i ulogorili se. Zapalili su vatu i popili viski. Kada se mesec pojавio, razgovarali su o devojci. Neko je rekao da ne bi smeli da dozvole da voda odnese telo. Uzeli su baterijske lampe i vratili se do reke. Jedan od njih – mogao je to da bude Stjuart – zagazio je u vodu i dohvatio je. Dohvatio ju je za prste i povukao na obalu. Uzeo je najlon i privezao ga oko njenog zglobova, a onda je ostatak omotao oko nekog drveta.

Sledećeg jutra pripremili su doručak, popili kafu, popili viski, i razišli se na pecanje. Te večeri su pržili ribu, pržili krompir, pili kafu, pili viski, i onda su pribor za jelo i kuvanje odneli na reku i oprali ga, tamo pored one devojke.

Kasnije su igrali karte. Možda su igrali sve dok su mogli da ih vide. Vern Vilijemz je zaspao. Ali ostali su pričali priče. Gordon Džonson je rekao da su pastrmke koje su uhvatili bile tvrde zato što je voda užasno hladna.

Sledećeg jutra ustali su kasno, pili su viski, malo pecali, spakovali šatore, smotri vreće za spavanje, prikupili stvari i otepeščili do kola. Vozili su dok nisu došli do telefona. Stjuart je telefonirao dok su ostali stajali na suncu i slušali. Rekao je šerifu sva njihova imena. Nisu imali šta da kriju. Nisu se stideli. Rekli su da će čekati dok neko ne dođe po tačna uputstva i pribeleži njihove iskaze.

Spavala sam kada je stigao kući. Ali probudila sam se kada sam ga čula u kuhinji. Zatekla sam ga oslonjenog na frizer, s konzervom piva u ruci. Zagrio me je snažnim rukama i pomilovao velikim šakama po ledima. U krevetu je ponovo spustio šake na mene, a onda zastao kao da misli na nešto drugo. Okrenula sam se i raširila noge. Mislim da je posle toga ostao budan.

Ustao je tog jutra pre mene Da bi video, valjda, ima li nešto u novinama.

Telefon je počeo da zvoni odmah posle osam.

„Idite do davola!“ čula sam kako više.

Telefon je odmah ponovo zazvonio.

„Nemam ništa da dodam onome što sam već rekao šerifu!“

Zalupio je slušalicu.

„Šta se to događa?“ rekla sam.

Tada mi je ispričao ono što sam vam malo pre ispričala.

Prikupljaju razbijene sudove i izlazim. On

sada leži na ledima, na travi, a novine i konzerva piva stoje mu nadohvat.

„Stjuarte, možemo li da se provozamo?“ kažem.

On se prevrće i gleda me. »Kupićemo pivo«, kaže. Podiže se na noge i dotiče mi bedro u prolazu. »Sam trenutak«, kaže.

Vozimo se kroz grad bez reči. On staje kod neke samousluge i odlazi po pivo. Primećujem veliki svežanj novina odmah pored vrata. Na najvišem stepeniku debela žena u šarenoj haljinici pruža lizalicu devojčici. Kasnije prelazimo preko Everson Krika i skrećemo na izletište. Potok teče ispod mosta i uliva se u veliko jezero udaljeno nekoliko stotina jardi. Tamo vidim muškarce. Vidim kako pečaju.

Toliko vode tako blizu kuće.

Kažem: »Zašto ste morali da idete toliko daleko?«

»Nemoj da me lutiš«, kaže on.

Sedimo na klipi, na suncu. On otvara konzerve s pivom. Kaže: »Opusti se, Kler.«

»Rekli su da su nevinii. Rekli su da su ludi.«

On kaže: »Ko to?« Kaže: »O čemu govorиш?«

»Braća Madoks. Oni su ubili devojku koja se zvala Arlin Habli tamo gde sam odrasla. Odsekli su joj glavu i bacili je u reku. To se desilo kada sam bila mala.«

»Stvarno ćeš me naljutiti«, kaže on.

Gledam potok. U njemu sam, otvoreni očiju, licem nadole, piljim u mahovinu na dnu, mrtva.

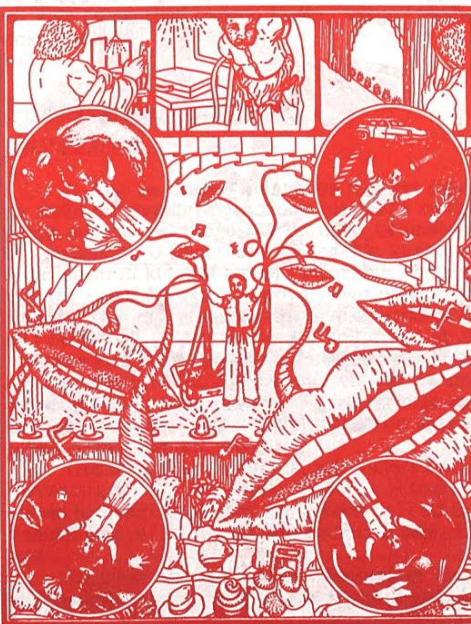
»Ne znam što ti je«, kaže on dok se vraćamo kući. »Sve me više lutiš.«

Nemam šta da mu kažem.

On pokušava da se usredsredi na put. Ali stalno gleda u retrovizor.

Zna.

Stjuart veruje da me jutros pušta da spavam. Ali ja sam se probudila još pre budilnika. Razmišljala sam ležeći na udaljenom delu kreveta, daleko od njegovih dlakavih nogu.

On šalje Dina u školu, onda se brije, oblači i odlazi na posao. Dva puta zaviruje u sobu i nakašljava se. Ali ja držim oči zatvorene.

U kuhinji nalazim njegovu cedulju. Potpisana je sa »Voli te voj«.

Sedim za doručkom i pijem kafu i ostavljam prsten na cedulju. Gledam novine i okrećem ih ovako-onako. Onda ih primaknem i čitam šta piše. Telo je identifikovano, potvrđeno. Ali za to je bilo potrebno nekakvo ispitivanje, nekakvo uvlačenje raznih stvari u njega, nekakvo rezanje, merenje, premeravanje, vraćanje delova na svoje mesto, zašivanje.

Dugo sedim, držim novine i razmišljam. Onda nazovem i rezervišem mesto kod frizera.

Sedim ispod haube s nekom revnjom u krilu i dajem Marni da mi sredi nokte.

»Sutra idem na pogreb«, kažem.

»Žao mi je što to čujem«, kaže Marni.

»U pitanju je ubistvo«, kažem.

»Najgora stvar«, kaže Marni.

»Nismo bili toliko bliski«, kažem. »Ali znate kako je.«

»Sredićemo vas«, kaže Marni.

Te večeri pripremam ležaj na sofi, i ujutru ustajem prva. Stavljam vodu za kafu i pripremam doručak dok se on brije.

On se pojavljuje na kuhinjskim vratima, s peškirom preko golog ramena, procenjuje situaciju.

»Evo kafe«, kažem. »Jaja će začas biti go-tova.«

Budim Dina, i svi troje jedemo. Kad god me Stjuart pogleda, upitam Dina da li želi još mleka, još tosta, itd.

»Javiću se danas«, kaže Stjuart dok otvara vrata.

»Mislim da neću biti kod kuće danas«, kažem.

»U redu«, kaže on. »Nema problema.«

Pažljivo se oblačim. Probam jedan šešir i gledam se u ogledalu. Pišem cedulju za Dina.

Dušo, mama ima neka posla popodne, vratice se malo kasnije. Ostani kod kuće ili budi u dvorištu dok neko od nas ne dođe kući. Voli te mama. Pogledam reči Voli te i podvučem ih. Onda vidim reč popodne. Da li se piše zajedno ili odvojeno?

Vozim kroz obradenu zemlju, kroz polja ječma i šećerne repe, pored voćnjaka, stoke koja pase na pašnjacima. Onda se sve menja, sve više daččara umesto seoskih kuća i drvene grade umesto voćnjaka. Onda planine, a zdesna, duboko dole, ponekad vidim reku Načis.

Zeleni kamion s dizalicom približava mi se otpozadi i ostaje iza mene. Usporavam u pogrešnim trenucima, u nadi da će me prestići. Onda ubrzavam. Ali i to činim u pogrešnim trenucima. Stiskam volan dok me prsti ne zabolje.

Prestiže me na dugom delu pravog puta. Ali on prvo vozi uporedo sa mnom, kratko podšašan muškarac u plavoj radnoj košulji. Pogledamo jedno drugo. Onda on mahne, zatrubi, i pretiće me.

Usporavam i tražim zgodno mesto. Stajem i gasim motor. Čujem reku dole ispod drveća. Onda čujem kako se kamion vraća.

Zaključavam vrata i podižem prozore.

»Je l' sve u redu?« kaže čovek. Kuca po staklu. »Je l' vam dobro?« Naslanja se na vrata i približava lice oknu.

Piljim u njega. Ne znam šta drugo da uradim.

»Je l' tu sve u redu? Kako to da ste sve zaključali?«

Odmahujem glavom.

DŽEJN EN FILIPS (Jayne Ann Phillips) rođena je 1952. godine, u zapadnoj Virdžiniji. Pojava njene prve zbirke priča, **CRNE ULAZNICE**, (1979), dočekana je kao prvorazredan književni događaj u Americi i Velikoj Britaniji. Svoj raskošni talent potvrdila je i prvim romanom, **MAŠINE SNOVA** (1984). Sažete, veoma kratke priče zauzimaju važno mesto u njenoj prvoj zbirci, i sasvim dobro odslikavaju atmosferu života u malim američkim gradovima, koja dominira njenim dužim, boljim pričama.

SUZEN PIT (Suzan Pitt) autor je »priče u slikama« koja je, pod naslovom »Špargla«, objavljena 1978. godine u časopisu **FICTION**, jednom od retkih američkih časopisa posvećenih samo kratkoj priči. Ova »priča u slikama« predstavljala je osnovu za istoimeni animirani film koji je u jesen 1978. prikazan u Vitnijevom muzeju američke umetnosti u Njujorku.

»Sputite prozor.« On odmahuje glavom i gleda niz put i onda ponovo pogleda mene. »Sputite ga.«

»Molim vas«, kažem, »moram da idem.«

»Otvorite vrata«, kaže on kao da me ne čuje. »Ugušćete se unutra.«

Gleda moje grudi, moje noge. Znam da to radi.

»Hej, šećeru«, kaže. »Ja sam ovde samo da ti pomognem, to je sve.«

Kovčeg je zatvoren i pokriven cvećem. Orgulje počinju da sviraju onog časa kada sedoh. Ljudi ulaze i nalaze mesta. Jedan dečak u bleštavim pantalonama i žutoj košulji s kratkim rukavima. Otvaraju se vrata i ulazi porodica, u grupe, i prilazi delu koji je odvojen zastorom. Stolice škripe dok se smeštaju. Odmah potom, lep plav muškarac, u lepotom tamnom odelu, ustaje i kaže nam da se svi pomolimo. On govori molitvu za sve nas, žive, a kada završi, kazuje molitvu za dušu preminule.

Prolazim pored kovčega zajedno s ostalima. Onda izlazim na prednje stepenice i u poslepodnevnu svetlost. Žena koja šepa silazi niz stepenice ispred mene. Osvrte se kada stiže do pločnika. »Uhvatili su ga«, kaže ona. »Ako je to neka uteha. Jutros su ga uhapsili. Čula sam na radiju pre nego što sam pošla. Jedan mladić odavde, iz grada.«

Predemo nekoliko koraka vrelim pločnikom. Ljudi ulaze u kola i kreću. Pružam ruku i hvatam se za parking-sat. Ugašane haube i uglačani branici. Muti mi se u glavi.

Kažem: »Oni imaju prijatelje, te ubice. Nikad se ne zna.«

»Poznavala sam to dete još kad je bila mala«, kaže žena. »Dolazila je kod mene i ja sam joj pekla kolače i puštala je da ih jede pred televizorom.«

Kod kuće, Stuart sedi za stolom, čaša visika pred njima. Tokom jednog sumanutog trenutka pomicljam da se nešto dogodilo Dinu.

»Gde je?« kažem. »Gde je Din?«

»Napolju«, kaže moj muž.

Isprazni čašu i ustaje. Kaže: »Mislim da znam šta ti je potrebitno.«

Jednom rukom grli me oko struka, a drugom počinje da mi raskopčava jaknu, a onda prelazi na dugmad na mojoj bluzi.

»Idemo redom«, kaže on.

Kaže još nešto. Ali ne moram da slušam. Ne mogu ništa da čujem dok toliko vode teče.

»U pravu si«, kažem i sama završavam s dugmadima. »Pre nego što Din dođe. Požuri.«

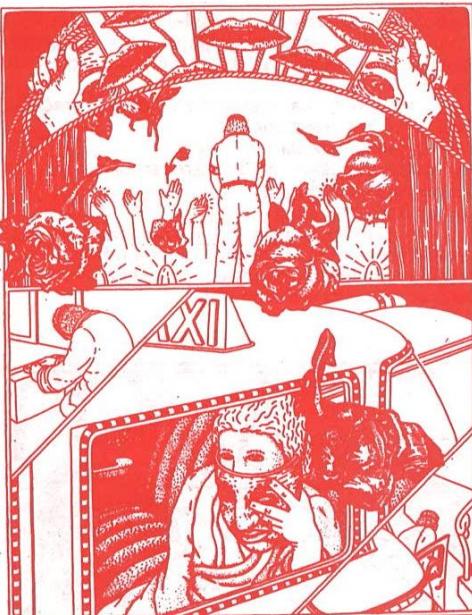
STRANCI U NOĆI

džejn en filips

Ona je, kao i svi ostali, puno razmišljala o jelu i sruhu. Kada je spavala, osećala se kao oslobođena smrt, belo seme iznad vode. Dok je jela, razmišljala je o seksu i žvakaku kruške kao da su svesna bića. Kada je vodila ljubav, osećala je da igra u penušavoj vodi, da pliva, ali pričvršćena za nešto drugo. Jednom je gotovo umrla i otišla je toliko daleko da je videla kako planeta slobodno pluta, da je samo senka, i osećala je strah kada se vratila u sebe. Kasnije, kada mu je sve to objasnila, on ju je zagrlio. Ona je pomisnila da je stigla kući i da sada, u senci, zajedno plešu.

SREĆA

Znala je da bi ga načinila srećnim kad bi ga volela, ali nije. Ili možda jeste, ali to je potonulo u sebe kao rupa i zadovoljno se sklupčalo. Okružena svojim nejasnim pokretima, pomisao da ga može načiniti srećnim bila joj je veoma draga. Sklanjala ju je s jednog mesta na drugo, kao iznenadenje koje

nije nikada otvarala. Noću je spavala sama, s dušom golog sveštenika u svom slatkom telu. Male meke ruke, hleb čežnje, podizale su se u njenom stomaku. Kada bi legla s čovekom kojeg je volela, on se otvarao i otvarao. U njemu, akrobata je preskakao preko smrti. I hodao tananim žicama ispod i iznad kojih nije bilo ničega. Ona je plakala, jer on je bio tako lep i u svom skarletnom trikou i s belim licem, ne većim od novčića.

SLAĐANE

Odlazile smo u bioskop svakog petka i nedelje. Petkom uveče »Kolonijal« se punio masnim mirlsom tinejdžera dok smo se krile u poslednjem redu na balkonu. Aura svetlosti iz projekcione kabine svijala se preko naših ramena, oblih ispod pamučnih pulovera. Sveti uzdasi podizali su se u mračnim uglovima. Ekran je bio udaljen i rasipao je boju – veliki muškarci znojali su se na konjima, a žene s napuderisanim grudima gibale su se ispod satena. Pred kraj film je vrelo mirisao i krivio se dok su dečaci drhtali a devojčice tonule u sedišta. Trčale smo u predvorje pre nego što bi se upalila svjetla, stale kraj velike kante za otpatke i posmatrale kako silaze niz stepenice. Usana nadutih i rumenih, ledeli su kao pramen pare. Dečaci su napinjali ruke i gegali se s noge na nogu, dok su devojčice šrmkale i češljale se pred velikim ogledalom. Napojlu, na glavnoj ulici, neonska svjetla bacala su pruge preko asfalta pod kišom. One su vrtele glavama i stresale se kao poniji.

Nedeljom popodne biskop je bio pust, crkva koja je mirisala na nešto što se peče. Gospoda Koston stajala je na vratima i cepala karte debeljučastim umazanim prstima. Tokom filma posmatrala je kako se svjetla semafora menjaju u praznoj ulici, gurala naočare uz nos i stiskala vlažnu papirnu maramicu. Gospodin Peni je bio njen mršavi žučkasti otac. Stajao je pred vratima kancelarije sa svojom velikom četkom, pušio cigarete i kašljao.

Dok smo se spuštale niz iskošeni pod do svojih sedišta, slušale smo šuštanje njenih butina iza tezge sa slatkisima i šum naših cipela koje su se klijale na istrošenoj prostirci. Teška somotska zavesa pokretala je svoje nabore. Čekale smo, a šuplji mrak pripljao se uz nas usisivajući nam lica.

Pose poslednjeg talasa zvuka vraćale smo se u nedeljno popodne, a gospodin Peni je stajao pred vratima kancelarije i zveckao klučevima dok smo molile da se poslužimo telefonom. Pre nego što bi okrenuo kluč, on se nagnjao i privlačio nas košćatim rukama. Musavi prsti gnječili su nam grudi dok nas je obavijao starim duvanom i nazivao svojim malim devojčicama. Osećala sam kako njegovo zbrčkano srce krkla kao pas na povoku. Sladane moje, šaputao je.

Izbor i prevod s engleskog:

David Albahari

POLJE

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5/II
telefon (021) 28-765

ureduju: silvija dražić, zoran derić, petru krdić, alpar lošonc, franja petrinović, dorde pisarev (v.d. glavnog i odgovornog urednika) i miroljub radojković; sekretar radmila gikić; tehnički i likovni urednik cvetan dimovski; lektor zora stojanović; članovi izdavačkog saveta: bosiljka bojanović (predsednik), gion nandor, aleksandar horvat, ratka lotina, velja macut, selimir radulović, radivoj šajtinac, dušan todrorović, aleksa trifunov, jovanka žunić (delegati šire društvene zajednice); radmila gikić, relja knežević, tomislav marčinko, milan paroški, franja petrinović i vitomir sudarski (delegati izdavača); izdaje nišro „dnevnik“ oour „redakcija dnevnik“, novi sad, bulevar 23. oktobra 31; direktor vitomir sudarski; osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omiladine vojvodine; časopis finansira sif kulture vojvodine.